

HELEN CASTOR

Jeanne d'Arc

Tema elu ja aja lugu

Tõlkinud Kristjan Tedre

TERRA *tf* FEMINARUM

Originaali tiitel:
JOAN OF ARC
A History
Helen Castor
Faber & Faber, London

Toimetanud Piret Ruustal
Kujundanud Kaspar Ehlvest
Küljendanud Erje Hakman

Esikaanel: Jeanne d'Arc. John Everett Millais, 1865 (akg-images/Scanpix).

Copyright © Helen Castor 2015
First published in Great Britain in 2014 by Faber & Faber Ltd
Tõlge eesti keelde © Kristjan Tedre ja kirjastus Argo, 2020
Kõik õigused kaitstud.

www.argokirjastus.ee
ISBN 978-9949-688-13-5
Trükitud Tallinna Raamatutrükikojas

Lucale

*Sel ajal võtsid inglased mõnikord hommikul armanjakkidelt ühe kindluse ära
ja kaotasid õhtuks kaks.*

Nii läks see Jumalast neetud sõda edasi.

ANONÜÜMNE PARIISI KODANIK, 1423

*Teie, Inglismaa mehed, kel pole õigust sellele Prantsuse kuningriigile,
taevane kuningas käsib ja kohustab teid minu, Neitsi Jeanne'i suu läbi,
et te oma kindlused maha jätaksite ja oma maale tagasi lähöksite.
Kui te seda ei tee, tõstan ma sõjahüüu, mida mäletatakse igavesti.*

JEANNE D'ARC INGLASTELE ORLÉANS'I ALL 5. MAIL 1429

SISUKORD

Illustratsioonide nimekiri	11
Sõda Prantsusmaal: Tegelased	13
Sugupuud	17
Sissejuhatus: „Jeanne d’Arc“	25
Proloog: Vereväli	31
ESIMENE OSA: ENNE	
1. See Jumalast neetud sõda	41
2. Nagu uus messias	60
3. Laastatud ja lahutatud	79
TEINE OSA: JEANNE	
4. Neitsi	101
5. Nagu Issanda ingel	114
6. Vapram süda kui ühelgi mehel	127
7. Naisterahva nägu olevus	140
8. Varsti olen ma teiega	153
9. Lihtne talutüdruk	167
10. Hirm tule ees	181
KOLMAS OSA: PÄRAST	
11. Need, kes endid prantslasteks nimetasid	197
12. Ta oli süütus ise	219

J E A N N E D ' A R C

Epiloog: „Püha Jeanne“	237
Tänuavaldused	241
Märkused	242
Valitud allikad	304
Isikunimede register	314

NEITSI

Chinonis oodati teda juba. Ta oli veidi varem, koos saatjatega kahekümne miili kaugusel idas asuvasse Sainte-Catherine-de-Fierbois' linna jõudes, sõna saanud, et kuningale tema tulekust teatatakse – selle kirja pidi ta dikteerima, kuna ei osanud ise kirjutada. Kuid nagu Marie Robine ja Jeanne-Marie de Maillé olid enne teda teada saanud, polnud jumalik juhatus üksi piisav, et kuningate ligidusse pääseda. Selleks läks tal vaja kõrgetel kohtadel sõpru nii maa peal kui ka taevas – ja nagu Jeanne-Marie de Maillé enne teda, leidis ta sõbra Anjou leskhertsoGINNA isikus.

Yolande'i oli tüdruku olemasolust hoiatud juba mitu nädalat varem. Eelmisel aastal oli Jeanne välja ilmunud Vaucouleurs'is, kindlustatud linnas, mida kuningriigi kauges idaosas kaitses armanjakkide garnison, ja palunud sealsel kaptenil Robert de Baudricourt'il viia ta kuninga juurde, kellele tal oli ta enda väitel Jumalalt sõnum. De Baudricourt saatis tüdruku pikema jututa minema, kuid veel enne aasta lõppu oli too tagasi ning sedapuhku äratas tema toodud sõnum mõjukamate isikute tähelepanu. Vaucouleurs – nagu ka tüdruku koduküla Domrémy pisut enam kui kümne miili kaugusel lõunas – paiknes Bari ja Lorraine'i hertsogkondade vahelisel piiril ning 1429. aasta algul otsustas Lorraine'i hertsog, et peaks oma kõrvaga kuulma, mida piigal öelda on.

Hertsogi eluajal polnud Avignon ja Loire'i org ainsad kohad, kus ilmutusi nähti. Kolmkümmend aastat tagasi olid Champagne'is, Bari hertsogkonna naaberkrahvkonnas, inglid ja demonid külastanud vaest lesknaist nimega Ermine ja juhtum äratas niivõrd murettekitavaid

küsimusi, kuidas nende vahel vahet teha – seda protsessi nimetati „vaimude eristamiseks“ –, et selle probleemiga pöörduti kuulsa teoloogi Jean Gersoni poole. Nüüd, kui jutt Jeanne'i visadest väidetest levima hakkas, kutsus hertsog ta eraviisiliseks vestluseks oma õukonda. Ja kui Jeanne pärast seda audientsi Vaucouleurs'i naasis, sai ta teada, et kas hertsogi huvi põhjuse või hoopis tagajärjena oli Robert de Baudricourt meelt muutnud: ta oli nõus tüdruku Chinoni saatma.

Nüüdseks oli Jeanne'i missioon, kuninga jutule minek Vaucouleurs'i, Burgundia territooriumist ümbritsetud armanjakkide linna, mõnegi elaniku seas nii suuri lootusi äratanud, et nad pakkusid ohtlikuks teekonnaks oma abi. Jeanne'ile anti ratsahobune ja meesterõivad – särk, vammus, pikad sukad ja põlvpüksid, kõik musta ja halli värvi –, mis praktilisel moel pidid asendama ta koredat punast kleiti. Kui ta teele asus, must villane müts lühikeseks lõigatud juuste peale tõmmatud, kuulus ta nappi saatjaskonda kuninglik käskjalg nimega Colet de Vienne, kelle kohalolek näitas, et keegi – võibolla Lorraine'i hertsog ise või tema väimees Anjou René, Bari hertsogkonna kahekümneaastane pärija – oli juba Chinoni teavitanud, et talle tee vabaks teha. Ja polnud vähimatki kahtlust, et mis tahes sõnumivahetus Bari hertsogkonna ja Loire'i kuningliku õukonna vahel, eriti nii kaalukas küsimuses nagu taevane teade, äratas René ema Yolande'i tähelepanu.

Colet ja tema kaaslased said oma ülesandega hästi hakkama. Vaatamata teekonnal varitsevatele ohtudele – enam kui 270 miili maanteid läbi Burgundia maade, kus võis iga hetk juhtuda, et keegi kummalise reisiseltskonna vastu liiga suurt huvi tunneb – jõudis Jeanne turvaliselt Chinoni. Keset õukonna luksust ja tseremooniaid pakkus ta ülimalt kohatut vaatepilti: alles teismeeas külatüdruk, seljas rõivad, mida ükski endast lugupidav naisterahvas poleks ealeski kandnud. Ent Yolande'i suunav käsi – nähtamatu, kuid pelgalt tema saabumise fakti tõttu vaieldamatu – toimetas ta kuninga palge ette ja kuigi kohtumise tunnistajateks olid vaid valitseja tähtsaimad nõunikud, tähendas ta sõnumi selgus ja veendumus, millega see esitati, et uudis tema missioonist levis peagi lossist linna ja kaugemalegi. See oli sama jahmatav kui piiga ise. Näis, et Jumal oli Jeanne'i saatnud mitte lihtsalt kuningat teavitama, vaid teda kuningriigi tagasivallutamisel abistama. Kui

Charles – keda Jeanne mõnikord kõnetas kui „dofääni“, sest ta polnud veel Jumalast salvitud – annab talle sõjaväe, siis kihutab ta inglased Prantsusmaalt välja ja viib kuninga kroonimiseks Reimsi.

See ettepanek oli ülimalt ebaharilik. Robert de Baudricourt Vaucouleurs'is oli seda talutüdrukut esmalt pidanud fantaseerijaks, kelle perekonnal tulnuks tema arvates piiga pettekujutlused paari kõrvalopsuga peast välja kihutada. Siiski laskis Baudricourt lõpuks end veenda tüdruku palvet täitma ning nüüd, kui too oli jõudnud kuninga palge ette, ei saanud tema sõnu enam niisama lihtsalt tähelepanuta jätta. Sellegipoolest tuli kõigiga, kes väitsid end omavat prohvetlikke võimeid või olevat saanud Jumala tahte kohta ilmutusi, asju ajada äärmiselt ettevaatlikult, sest ehtsate taevalike ilmutuste ja põrgu lähetatud pettuste vahel polnud sugugi kerge vahet teha. Saatan võis ju näidata nii kaunist kui ka inetut nägu. Antud juhul tuli veel silmas pidada, et naised langesid kergemini saatana pettuse ohvriks, sest nende moraalne ja vaimne nõtrus muutis nad meestega võrreldes deemonite mõjutusele kergemini alluvaks. Naiste hardus, kirjutas Jean Gerson, oli „ülemäärane, liiginnukas, muutlik, talitsematu ega väärinud seeläbi usaldust“ – ja noore, kogenematu ning harimatuna oli Jeanne seetõttu iseäranis habras anum.

Oli teisigi põhjusi, miks tema jutus kahelda. Veel enne, kui tüdruk suu avas, muutis ta vooruslikkuse ja siivsuse küsitavaks tema ebatavaline rõivastus. Tema pikad sukad ja põlvpüksid, mõlemad paljude paeltega kõvasti vammuse külge seotud, täitsid kahtlemata vajalikku otstarvet, võimaldades tal kiiresti läbi ohtlike alade ratsutada ja pakkudes mõningast kaitset seksuaalse ligitikkumise eest, kui ta üksi meeste seltskonnas viibis, nagu teekonnal Vaucouleurs'ist. Samas ei saanud eitada, et Vana Testamendi Viienda Moosese raamatu ettekirjutuse kohaselt oli meesteriietes naine „järe Issandale“. Ja vähe sellest, et Jeanne riietus mehe kombel, ta julges ka väita, et oli saadetud inglastega sõdima. See polnud naisterahva seisundi tagasihoidlik omaksvõtmine, Jumala loodud üldise korra tunnustamine, vaid tormakas hulljulgus, milles võis üpris kergesti näha saatana kätt.

Ja ometi. Charles'i ja tema nõunike jaoks – keda, nagu alati, julgustasid ta ämma Yolande'i targad soovitusel – võis võimalus, et Jumal on

viimaks oma armulikkuses lasknud end liigutada püha Prantsusmaa hädast, üksnes joovastavalt mõjuda. Selge oli seegi, et tüdruk kehastas suurt ja hirmuäratavat ohtu. Jumala karistus Prantsusmaa pattude eest oli riigi niigi hävingu äärele viinud. Kui kõige kristlikum kuningas peaks nüüd oma alamatel käskima järgida valeprohvetit, põrguvürsti tööriista, saadaks ta rahva kindlasse hukatusse. Teisalt oleks tulemus samavõrra hukatuslik, kui ta lükkaks tagasi taevariigi valitseja lähetatud ehtsa prohveti nõuanded. Oli ju hästi teada, et Jumal ei tee enne imesid, kui kõik inimestele jõukohased vahendid on tagajärjetult läbi proovitud. Kas oli võimalik, et neliteist pikka aastat pärast Azincourt'i viletsuse päeva otsustas kõigevägevam, et kuningriik on küllalt kannatanud, ja saatis abi?

Ainuvõimalik viis edasi minna oli lasta tüdruku väiteid hinnata asjatundjatel. Prantsusmaa peamine usuteadmiste varamu oli Pariisi ülikool, juba kahesaja aasta vanune rahvusvaheliselt mõjukate õpetlaste kogukond. Kuid armanjakkide ja burgundlaste sõda oli ülikooli samal kombel lõhki rebinud nagu kuningriigi. Akadeemiline võitlus teoloogiliste tõdede demonstreerimise nimel, millele toetusid kummagi poole seisukohad, oli möllanud juba enam kui kümme aastat tagasi Konstanzi kirikukogul, kus ülikooli rektor Jean Gerson avalikult ja ägedalt väitles burgundlase Pierre Cauchoniga Jean Kartmatu osalusel toimunud Orléans'i hertsogi tapmise üle. Kuid nüüd oli ülikool nii füüsiliselt kui ka vaimselt lõhestatud: Pariisi jäänud teoloogid olid truud Inglise-Burgundia režiimile, kuna need, kelle ustavus kuulus Armagnaci pärijale, põgenesid lõunasse, tema Bourges'i kuningriiki.

Gerson ise polnud Chinonis kuninga ümber kogunenud vaimulike seas. Pärast seda, kui burgundlased 1418. aastal pealinnas võimu haarasid, oli ta aasta otsa Saksamaal poliitilise pagulasena ringi rännanud. Kui tuli teade Jean Kartmatu surmast Montereaus, pöördus ta Prantsusmaale tagasi ja asus elama Lyoni. Kümme aastat hiljem, nüüd üle kuuekümmenesena, elas ta endiselt seal ja kirjutas talle omase rutu ja ägedusega, veetes samas endassesüüvivat erakuelu. Kuid tema eemalviibimisele vaatamata said Armagnaci õukonna teoloogid kasutada ta kolme tuntud traktaati vaimude eristamisest. Neist kuulsaim – „Vaimude järelekatsumisest“, mis pärines aastast 1415 – tõi ära põhi-

mõtete loendi, millest müstiliste ilmutuste teoloogiline juurdlus lähtuma peaks. Erudeeritud mõtteavalduste seas võttis Gerson need kokku ladinakeelse värsina: „Küsi kes, mis, miks; kellele, milline, kustkohast.“ Teisisõnu soovitas ta nii nägemuse kui ka selle nägija uurimist: mida suudab ilmutuse enda olemus selle päritolu asjus öelda ja mida ütleb selle saaja loomus nägemuse autentsuse kohta?

Esimene samm oli kontrollida Jeanne'i puhtust ja puutumatus tema füüsilise olemuse tähttähelises mõttes. Hoolimata häirivast sündsusetusest, mis seisnes meesterahva kombel rõivastumises, oli ta noor vallaline naine, kes väitis end elavat vaga ja jumalakartlikku elu – ja kui see tõele vastas, siis pidi ta järelikult olema neitsi, rüvetamata seisundis, mis muutis saatana mõju alla langemise vähem tõenäoliseks. Kahe õuedaami (kellest üks oli Chinoni komandandi Raoul de Gaucourt'i abikaasa ja teine kuninga nõuniku Robert le Maçoni naine) korraldatud privaatne läbivaatus kinnitas, et Jeanne oli tõesti see, kelle ta väitis enda olevat, prantsuse keeles *pucelle*, mis tulenes ladinakeelsest sõnast *puella* ja tähendas „neiut“, millega oli hakatud tähistama voorusliku noorukiea üleminekuperioodi, enne kui naisest sai abikaasa ja ema. Ja *pucelle* oli sõna, mida tema kohta pruukisid õukonna klerikud kirjas Embruni peapiiskopile, tunnustatud teoloogile Jacques Gélule, kellelt nad palusid nõuandeid juurdluse järgmise etapi küsimuses: Jeanne'i hingelise puhtuse järelekatsumises.

Jeanne oli, kirjutasid nad, Vaucouleurs'i piirkonnast pärit piiga, umbes kuusteist aasta vana, kes oli üles kasvanud lammaste seas, kuid oli tulnud kuninga jutule ennustuste ja ettekuulutustega, millest võiks kuningriigile suurt tulu tõusta – muidugi tingimusel, et need tõele vastavad. Püüdes seda kindlaks teha, olid nad Jeanne'i tema usu ja elukommete osas küsitlenud ja leidnud ta igas mõttes harda, karske ja voorusliku olevat. Ehk ongi ta Jumala tahte tööriist, samasugune kui piiblis ära toodud pretsedendid, naisprohvet Deboora või Juudit, kes päästis Iisraeli assüürlastest sissetungijate käest, või sibüllid, kes nägid ette Kristuse tulemist?

Peapiiskop Gélule vastus oli ühene. Kindlameelse armanjakina ei kahelnud ta, et Jumal võib kuningale appi tulla, arvestades, et inglaste sissetung – nagu ta üsna kirglikult rõhutas – käis igasuguse õiguse

vastu, olgu see taevalik, loomulik, kanooniline, tsiviil-, inimlik või kõlbluslik õigus. Kuid see vaieldamatu tõsiasi ei tähendanud, et neil tuleks kergekäeliselt või ennatlikult uskuda talutüdruku juttu, kelle noorus ja lihtsameelsus tegid ta altiks meeletete väele, ja kes pärines piirialalt, kuhu võis ulatuda burgundlastest vaenlase mõju. Kuningas peaks olema ettevaatlik, kirjutas Gélú, kaks korda sagedamini palvetama ja Jeanne'ist eemale hoidma, samal ajal kui õpetatud kirikumehed teda põhjalikult küsitlevad. Kui temas peaks peituma kurjus, siis ei saa see igaveseks varjule jääda. Ent ükskõik kui ebausutavana tundus, et jumalik abi saabub naisterahva kujul, kuna naiste asi pole sõdida, jutlustada või õigust mõista, oli siiski ülioluline olukorda avarama pilguga vaadata, sest Jumal võib tuua võidu iga vahendi läbi, mille Ta on selleks valinud.

Ilmselt oli tarvis põhjalikumat juurdlust, enne kui saaks midagi kindlat väita ja konkreetsete tegude osas otsusele jõuda. Kuninga klerikud teadsid, et suuremat teoloogilist asjatundmist võis leida Bourges'i kuningriigi halduskeskuses Poitiers's, mille 1418. aastal Pariisi ülikoolist pagenud armanjakkidest õpetlased olid oma uueks koduks valinud. Ja nii läkitati tütarlaps Jeanne, keda seni oli hoolega majutatud Chinoni suures Tour du Coudray peatornis, neljakümne miili kaugusel lõunas asuvasse Poitiers'sse, kus teda pidi põhjalikumalt küsitlema suurim teoloogide kogu, mida Armagnaci Prantsusmaa suutis moodustada, eesotsas kuninga kantsleri ja Reimsi peapiiskopi Regnault de Chartres'iga. Märtsikuu algusest peale, nagu nad hiljem selgitasid, jälgisid nad tüdrukut ja panid ta proovile „kahel moel: see tähendab, maise tarkuse abil, pärides tema elu, käitumise ja kavatsuste järele /.../ ja harraste palvetega, otsides märke mingist tegelikust või loodetavast jumalikust teost, mille varal saaks otsustada, et ta on tulnud Jumala tahtel“.

Säärased olid Gersoni põhimõtted, mida rakendasid Bourges'i kuningriigi kõige kogenumad asjatundjad vaimude eristamise alal. Ja sellegipoolest möödusid nädalad ja jätkusid arupidamised, kuid kindlale otsusele ei suudetud jõuda. Häda oli selles, et juurdlusest, millele polnud kerge pretsedente leida, sõltus nii palju. Ilmutusi näinud naised kiriku lähiajaloo olid oma nägemusi kogunud siis, kui nad olid juba

mõne vaimuliku nõustaja, näiteks pihhiisa hoole all, kes võis nende kõlb-
luse ja nende väidete olemuse osas tunnistust anda. Seevastu Jeanne oli
tulnud üksi, arvestamata tema relvastatud saatesalka. Ja selle asemel, et
lihtsalt edastada taeva sõnum, tahtis ta – teismeeas tüdruk – ise kuninga
vägesid lahingusse viia. Isegi kõigi varasemate juhtumite taustal, mis
olid juba niigi ebaharilikud, oli see suisa ainulaadne.

Kuid sedamööda, kuidas päevad kevade saabudes pikenema
hakkasid, võtsid ka järeldused viimaks kindlama kuju. Kuigi tüdruk oli
surve all, kodust ja pererahvast kaugel, ei saanud ta käitumisele midagi
ette heita. „Ta on kõigiga avalikult ja omavahel vestelnud,“ kandsid
tohtrid ja vaimulikud ette, „kuid temas pole leitud kurja, ainult headust,
alandlikkust, neitsilikkust, vagadust, ausust ja lihtsust.“ Samavõrra
selge oli, et tema usku oma missiooni ei saanud kõigutada. Ta rääkis
endiselt selle hämmastava sihikindlusega, mis oli toonud ta kõigile
raskustele vaatamata kaugest külast kuninglikku õukonda, ning tema
vankumatust veendumusest, et ta oli saadetud inglasi tagasi lööma ja
kuningat kroonimiseks Reimsi viima, tärkas kava, kuidas teoloogide
teise murega toime tulla. Nad otsisid märguandi, mis kinnitaks, et
Jeanne'i väited võisid tõepoolest Jumala saadetud olla. Mis kuju see
märguand võtma peaks, polnud kaugeltki selge, ent kui Jeanne'ile
selgitati, et tema ülesannet kuningas Chinonist või Poitiers'ist Reimsi
toimetada oleks üpris raske teoks teha, sest teele jääb sissepiiratud
Orléans, andis ta viivitamatult vastuse. Ta teeb piiramisele ise lõpu.

See oli paljutöotav. Katse Orléans'i vabastada oleks piiratud
ulatusega ülesanne, mis nõuaks kuningalt vaid minimaalsete
ressursside mängupanekut ja toimiks tüdruku missiooni praktilise
eksamina. Edu, kui see tuleks, oleks tema väidete imeväeline kinnitus;
ebaõnnestumine oleks ümberlökkamatu vastuväide. Kummalgi juhul
oleks Jumal rääkinud – ja isegi kui otsus oleks eitav, ei kaotaks nad
proovimisega eriti midagi. Orléans jääks endiselt sissepiiratuks nagu
praegugi ja pihtide vahele surutud Bourges'i kuningriik ei peaks
häbenema, et püüdis Jeanne'i sõjatules proovile panna. Peapiiskop Gélú
oli mures, et Jeanne'i liialt kergeusklik aktsepteerimine võiks kuninga
naerualuseks muuta; ta märkis närviliselt, et prantslastest arvatakse
niigi, et neid on lihtne lollitada. Samas aga, arvestades, kui meeleheitlik

kuningriigi olukord nüüd oli, poleks häbiasi Jeanne Orléans'i alla saata, nägemaks, kas ta juhatus tuli tõepoolest taevast. „Sest temas kahelda või ta minema saata, ilma et temas oleks mingisugust kurja leitud,“ hoiatasid Poitiers' teoloogid, „tähendaks Pühast Vaimust lahti öelda ja teha end väärituks Jumalalt abi saama.“

Kui õpetatud mehed oma järeldusi esitasid, oli nende kergendustunne väljapääsu leidmise üle lausa tajutav. „Kuningas,“ ütlesid nad, „ei peaks takistama tal Orléans'i alla minna, vaid peaks ta auväärsest sinna saatma, andes oma usu Jumala hoolde.“ Aragóni Yolande'i enda juhatusel kontrolliti veel viimast korda, kas Jeanne on endiselt süütu, mis kehas tas füüsiliselt tema hingepuhtust. Sitsiilia kuninganna heakskiit kinnitas taas kord, et Jeanne oli tõeline neitsi, ja nüüd hakkas see sõna määratlema tolle tüdruku – kes oli nii lihtsa tagapõhjaga, et ei tähistanud end isegi perekonnanimega – ühiskondlikku persooni. Ta polnud lihtsalt neitsi, vaid Neitsi – või vähemalt nii nimetasid teda Poitiers' teoloogid oma järeldusi esitavas ettekandes. Ja kui Jeanne sai esimese võimaluse kuulutada oma missiooni laiemale publikule kui nõunikud ja teoloogid, kes seni olid ta sõnu kuulnud, võttis ta selle tiitli endale rabava enesekindlusega.

Tema võimalus avanes pisut enne seda, kui õukond Poitiers'st tagasi Chinoni reisis, et valmistuda proovilepanekuks, mis teda nüüd ootas. 22. märtsil, lihavõttepühade eelsel teisipäeval, dikteeris Jeanne inglased vaenlastele adresseeritud kirja. Kui ta enam kui 250 miili kaugusel idas asuvas Domrémys üles kasvas, olid burgundlased lähimad vaenlased, keda ta nägi. Kuid ta oli tulnud Prantsusmaad vabastama inglased sissetungijatest ning väljakutse, mille ta nüüd esitas, näitas, kui palju ta oli Chinoni saabumisest möödunud kuu jooksul teada saanud nii sõjast kui ka tema ees seisva ülesande reaalsusest. Ta juhendas kirjutajat, et see lisaks päisesse kaks ladinakeelset sõna, mida ta kirikus kuulnud oli: *Jhesus Maria*, „Jeesus“ ja „Maarja“, ja teeks kummalegi poole ristimärgi. Ja siis alustas ta dikteerimist.

„Inglismaa kuningas, ja sina, Bedfordi hertsog, kes sa ennast Prantsusmaa kuningriigi regendiks kutsud; sina, William de la Pole, Suffolki krahv; John, Talboti isand, ja sina, Thomas, Scalesi isand, kes te endid nimetatud Bedfordi hertsogi väepealikuteks hüüate, alistuge

taevasele kuningale. Andke tagasi Neitsile, kelle saatis siia Jumal, taevariigi valitseja, kõigi uhkete linnade võtmed, mis te olete Prantsusmaal vallutanud ja rüüstanud.“ Ta ise on igati valmis rahu sõlmima, kuulutas Jeanne, niipea kui Inglismaa väed Orléans’i alt ja kogu Prantsusmaalt lahkuvad ja pöörduvad tagasi oma maale ja maksavad selle eest, mis nad võtnud on; kui nad aga nii ei talita, saavad nad peagi teada, et Neitsi neid karmilt karistab. „Inglismaa kuningas, kui sa nii ei talita, siis olen mina vägede juhataja ja kus tahes ma sinu mehi ka Prantsusmaal leian, sunnin ma nad lahkuma, kas nad seda tahavad või mitte, ja kui nad ei kuuletu, toon ma neile kõigile surma. Mind saatis Jumal, taevane kuningas, inglastele vastu astuma ja neid kogu Prantsusmaalt välja ajama. Ja kui nad sõna kuulavad, olen ma nende vastu armuline. Ja ärge uskuge muud, sest teie ei saa iialgi Prantsusmaa kuningriiki Jumalalt, taevariigi kuningalt, püha Maarja pojalt, vaid kuningas Charles, tõeline pärija, saab selle, sest Jumal, taevariigi kuningas, tahab nõnda, ja seda on Neitsi temale ilmutanud ...“ See polnud veel kõik. Kuningas, lubas Jeanne, on peagi Pariisis tagasi. Kui inglased tema tahtmist ei täida, tõstab Neitsi valjema sõjahüüu kui seda Prantsusmaal tuhande aasta jooksul kuulnud on. Jõud näidaku, kellel on suurem õigus, ehkki oli ilmne, et Jumal kingib võidu Neitsile – ja Bedfordil pole veel hilja temaga liituda. Kirjatükina oli see laialivalguv ja kordusi täis, ajas iseenda saba taga, kõikus kolmandast isikust esimesse ja jälle tagasi. Kuid deklaratsioonina mõjus see jalustrabavalt.

Sihikindlus oli toonud selle piiga läbi rohkem kui poole kuningriigi ja sihikindlus oli andnud talle võimaluse sõjakad sõnad teoks teha. Muidugi teadsid kogenud mehed, et sõda ei ole nii lihtne, ning tema väidete paikapidavuse osas polnud kõik kaugeltki sama meelt. Kuid teoloogiadoktorite dispuute ei toodud avalikkuse ette, samuti mitte lahkarvamusi kuninga nõukogus; teatavaks tehti üksnes ettevaatlik otsus, et Jeanne tuleks Orléans’i saata. Ja kui see otsus oli langetatud, ükskõik kui lühiajaline oli selle fookus ja ajutine selle põhjendus, hakkas Jeanne’i absoluutne veendumus oma ülesandes Bourges’i kuningriigi tegevusele ennenägematut sihiselgust andma.

Kui õukond märtsi viimasel nädalal Chinoni naasis, esitleti Jeanne’i viimaks avalikult kuningale, osana poliitilisest etendusest, mis pidi

tema missiooni alguseks lava valmis seadma. La Rochelle'is ringelnud loos (sealne linnakirjutaja pani arveraamatusse kirja kõik temani jõudnud teated) väideti, et Jeanne juhutati esmalt äsja piiramiselt saabunud Clermont'i krahvi ja seejärel ühe kuningliku kilbikandja juurde, justkui oleks kumbki neist kuningas, mispeale Jeanne teatas, et nad seda teps mitte ei ole, ja tundis Charles'i ära niipea, kui teda nägi. Kui tegu oli näitemänguga, siis demonstreeris see ometi dramaatiliselt Neitsi väidet, et teda juhib rohkem kui inimlik läbinägellikkus. Ja pärast pantomiimi tuli propaganda kord. Vähe sellest, et Poitiers' teoloogide järeldusi paljudes eksemplarides ümber kirjutati ja levitati nii suures ulatuses kui Armagnaci diplomaatia küündis, kuninga sekretärid otsisid ka arhiividest kaua ja põhjalikult ennustusi, mis võiksid Jeanne'i tulekut ette kuulutada. Ühes muus mõttes arusaamatus kronogrammis – luuletuses, mille tähed moodustasid kuupäeva, kui neid Rooma numbritena lugeda, ja mida omistati Bedale – mainiti lippu kandvat neitsit: mis muud kui vihje Jeanne'ile ja seda tähendusrikkam, et pärines auväärse inglise kirjamehe sulest. Üpris kohaselt sisaldas Geoffrey of Monmouthi „Britannia kuningate ajaloo“ 12. sajandist pärit tekst kuulsa targa Merlini paljuütlevat ennustust: „Neitsi tõuseb vibuküttide seljale ja varjab oma süütuse õit.“ See, mis varem tundus arusaamatu mõistukõnena, viitas nüüd ilmselgelt Neitsi Jeanne'ile, ning nii loodi ja saadeti kärmesti ringlusse uus ladinakeelne luuletus, mis Merlini algteksti laiendades püüdis selgitada kuninga otsust panna oma vägede etteotsa soomusrüüs tütarlaps ja innustada ustavaid prantslasi temaga liituma.

Ka Jeanne ise mängis oma rolli ja kujundas sümboolikat selle poeedi sõnul „neitsiliku sõja“ jaoks, kuhu ta minema pidi. Ta palus kuningat saata mehed Sainte-Catherine-de-Fierbois' linna, kus ta oli Vaucouleurs'ist tulles peatunud, ja tuua ära mõök, mis tema sõnul oli sealsesse kirikusse peidetud. Tõepoolest, kõigi suureks hämmastuseks leiti kirikust sõjariist – La Rochelle'i kirjutaja väitel peaaltari laekast, mida polnud kakskümmend aastat avatud. Kaasaegsed teadsid, et kristlikud sõjamehed kandsid pühasid mõõku, kuningas Arthuri Excaliburist Karl Suure Joyeuse'ini, ning asjatundjad noogutasid heakskiitvalt mõtte peale, et Jeanne'i mõök jõudis temani pühalt

Katariinalt, noorte neitsite kaitsjalt, keda sageli kujutati mõõgaga, mille läbi teda märtsisurm tabas.

Kuid Orléans'is vajas Jeanne enda kaitseks rohkemat kui vaid sümbolit. Kuninga relvameistrilt telliti täielik soomusrüü, Jeanne'i saleda keha mõõtude järele tehtud, ning Tours'is elavalt šotlasest kunstnikult lipud, mida Beda kronogrammis mainiti. Neitsi lahingulipu valget tausta katsid Prantsusmaa kuldsed vapililiid, nende vahel sõnad *Jhesus Maria* ja maailma üle kohut mõistva Kristuse kujutis, kellest kummalgi pool seisis inglid; tema valgel vimplil oli paastumaarjapäeva ilmutuse* kujutis. Aprilli esimesel nädalal lahkus Jeanne ise Chinonist ja sõitis kakskümmend viis miili kirdesse, Orléans'i suunda jäävasse Tours'i. Linnas elav šotlasest maalikunstnik oli kui meeldetuletus, et Tours oli ennegi päästjaid näinud; kui linnarahvale pakkus kergendust, et seekordne lunastaja oli prantsuse soost, olgugi igas muus mõttes ebaharilik, ei näidanud keegi seda välja. Vähemalt kogus Jeanne endale väeülemä väärilise kaaskonna: nüüd oli tal relvakandja Jean d'Aulon ja kaks paaži, Louis ja Raymond, kes nelja- või viieteistkümnepäevastena olid temast endast vaid aasta-paar nooremad; lisaks kaplan Jean Pasquerel, kes Jeanne'i saatis, et jumalateenistusi pidada ja pihtimist kuulata. Ja kuigi ta tahtis kärsitult oma missioonile asuda, pakkusid Chinonis ja Tours'is veedetud nädalad talle hädavaajalikkude õpiaega, kuidas jalgsi ja ratsa soomusrüüd seljas kanda, kuidas piiki või lippu hoides sadulas tasakaalu säilitada, ning teadmisi sõjast, mida ta pidada kavatses, ja eelseisvast piiramisest.

Ühtlasi said teda ümbritsevad mehed aega oma uue võitluskaaslasega tutvumiseks. Kahekümne kahe aastane Alençon'i hertsog oli Verneuil' lüüasaamise järel viis aastat vangistuses veetnud ja leidis pärast enda väljalunastamist eest sissepiiratud Orléans'i ja segadustest haaratud õukonna. Vahest peegeldas hertsogi pettumust asjaolu, et 1429. aasta varakevadel pühendus ta ihu ja hingega vutijahile, kuid teade Jeanne'i saabumisest meelitas ta tagasi Chinoni. Kui ta kuulis Jeanne'i kõnelemas ja nägi teda piiki hoides ratsutamas, jättis see talle nii sügava mulje, et ta kinkis neiu eelseisvaks retkeks sõjaratsu;

* Paastumaarjapäeval ehk 25. märtsil ilmutas ingel Gabriel end Neitsi Maarjale, et kuulutada Jeesuse sündi. – *Toimetaja märkus.*

seejärel, kaasas kaptenid Ambroise de Loré, La Hire, Raoul de Gaucourt ja bretooni rüütel Gilles de Rais, läks ta Yolande'ile appi, kokku panema varustusvoori ja värbama väge, kelle Jeanne pidi sissepiiratud linna viima.

Mõjuvõimsad isikud sekkusid ka muul moel. Lyonis haaras viimaks suur Gerson sule, et käsitleda seda ülipakilist *discretio spirituum*'i, vaimude eristamise juhtumit. Tema enda jõud hakkas raugema, kuid talle omast põhjalikkust ilmutades koostas ta kuus argumenti Jeanne'i väidete kaitseks ja kuus nende ümberlukkamiseks. Tema eesmärgiks, ütles Gerson, oli „kutsuda kõige arukamaid päid sügavamalt järele mõtlema“, kuid ta sissejuhatavad märkused algasid viitega Aamosele, piiblis mainitud karjasele, kes Iisraeli rahva tulevikku ennustas, ja kirjeldasid edaspidi pikalt, kui vaga, vooruslik ja usus kindel oli see noor lamburneiu, kes enda väitel oli tulnud, et Prantsusmaa jumalakarlikkus taastada. Õpetlase põhjalikkuse varjus polnud raske märgata armanjakkide poolehoidja lootusi.

Ja lootuse piinav võimalikkus oli jõudnud ka purustatud ja nälgi-vasse Orléans'i linna. Pärast lüüasaamist Rouvray juures näis võimalus inglased relva jõul jagu saada kättesaamatult kaugena, niivõrd, et tulevik tundus sõltuvat üleskutsesest „valeprantslastele“ – koos inglastega võitlevatele burgundlastele –, et nood oma tõelise lojaalsuse leiaksid. Varsti pärast lahingut lipsas kapten Poton de Xaintrailles' juhitud saatkond inglaste piiramisrõngast läbi ja ratsutas Burgundia Philippe'i õukonda, et talle kokkulepet pakkuda. Nad teatasid, et on valmis linna temale loovutama tingimusel, et ta valitseb seda oma onupoja, vangistuses viibiva Orléans'i hertsogi nimel. Inglased võisid vabalt tulla ja minna ning pool linna tuludest makstaks Inglismaa kuningale, kuid teine pool tuleks hoida hertsogi lunarahaks. Hertsog Philippe oli rõõmuga nõus, ent aprillis Pariisi jõudes sai ta teada, et regent Bedford ei taha kuuldagi leppes, mille kohaselt Prantsusmaa kroonile kuuluv maa loovutatakse kellelegi muule peale seadusliku kuninga. Kuu lõpu- poole, pärast ägedat sõnavahetust, lahkus Burgundia hertsog Flandriasse ja Orléans'i jõudis sõnum, et lepingust ei saa asja. Siiski polnud saatkonna vaev asjatu. Koos linna naasva Xaintrailles' saatjas- konnaga tuli hertsog Philippe'i heerold, kes tõi käsu, et piiramises

osalevad Burgundia väed peavad lahkuma. Ja kui Orléans'i elanikud jälgisid, kuidas vähemalt osa piirajatest linna ümbert tagasi tõmbus, levisid varemtes tänavatel kuuldused imeväärsest neitsist, kes neid päästma tõttab.

Chinonis olid Charles ja tema nõunikud Orléans'is toimuvat tähelepanelikult jälginud. 21. aprillil, neli päeva pärast seda, kui burgundlaste väeüksus piirajate hulgast lahkus, suundus Jeanne Tours'ist piki Loire'i jõge kolmekümne viie miili kaugusele Orléans'i poole jäävasse Blois'sse, kuhu koondusid tema sõdurid ja varustusvoor. Seal saadeti viimaks vaenlase leeri ka kiri, milles ta Bedfordile, Suffolki, Talbotile, Scalesile ja kõigile Prantsusmaal viibivatele inglastele kõuena kärgatava väljakutse esitas. Vankrid laaditi täis, relvad löödi läikima, meestele tehti selgeks Neitsi nõutud käitumisreeglid; isegi Jean Gerson kaugel Lyonis kuulis, et „ta keelab mõrvamise, vägistamise ja riisumise ning igasuguse muu vägivalla“ nende suhtes, kes olid valmis tema ürituse õigsust tunnistama. 25. aprilli öö veetis ta soomusrüüs magades. Ja järgmisel hommikul ratsutas Neitsi tagasi vaatamata sõtta.